

Op mensenrechten gebaseerde benaderingen operationaliseren: ervaringen van maatschappelijke organisaties die opkomen voor de rechten van mannen die seks hebben met mannen in Zimbabwe

SAMENVATTING

Dit proefschrift beschrijft onderzoek naar het operationaliseren van op mensenrechten gebaseerde benaderingen (Human Rights-based Approaches of HRBAs). Daarbij is gebruikgemaakt van de casus van maatschappelijke organisaties die opkomen voor de seksuele rechten van mannen die seks hebben met mannen (SR-MSM) in Zimbabwe. In het onderzoek is gekeken naar de invloed van een aantal factoren op de manier waarop en de mate waarin de maatschappelijke organisaties HRBAs operationaliseren. Het gaat om de volgende factoren: de politieke context waarbinnen door donoren gefinancierde MSM-projecten worden uitgevoerd, wereldwijde financieringsregels, voorwaardelijkheden, afhankelijkheden, en mogelijkheden en beperkingen binnen maatschappelijke organisaties.

Er wordt uitgegaan van twee theorieën over sociale bewegingen: de politieke-procestheorie (PPT) en de mobilisatietheorie (resource mobilization theory; RMT). In de PPT wordt de invloed van relevante politieke kansen benadrukt, terwijl in de RMT de nadruk ligt op mogelijkheden die hulpbronnen bieden. In ruim twee jaar veldonderzoek in Bulawayo, Zimbabwe, zijn data verzameld met etnografische methoden. De andere gehanteerde onderzoeksmethoden zijn participerende observatie, literatuuronderzoek, interviews met sleutelfiguren en online interviews met vertegenwoordigers van donoren.

Uit het onderzoek blijkt dat de regering Mugabe homofobe taal hanteerde en wetgeving op het gebied van anale seks aanscherpte. Zo werd een homofob klimaat geschapen en de toon gezet in het cultureel en religieus debat over SR-MSM. Dit alles was bedoeld om het regime in stand te houden en had een zeer negatief effect op de mogelijkheden voor het operationaliseren van HRBAs. Ondanks dit homofobe klimaat waren er tegengeluiden van enkele sleutelfiguren zoals traditionele en religieuze leiders, en ook belangrijke instellingen zoals de rechtbanken, wat een sprankje hoop bood voor HRBAs op het gebied van SR-MSM. Hoewel de regering Mnangagwa de agenda en toon nog moet bepalen op het gebied van tolerantie voor SR-MSM, heeft zij activisten en medestanders erkend en hen aangemoedigd om campagne te voeren voor de intrekking van de wetgeving op het gebied van anale seks en voor een binnenlands beleid waarin alle mensen erbij horen.

Uit het onderzoek blijkt ook dat het intermediary partnership-model, waarin internationale ngo's bedragen ontvangen van achterliggende donoren en die doorsluizen naar lokale maatschappelijke organisaties, van cruciaal belang is voor het operationaliseren van HRBAs in de internationale financieringscontext. Dit model heeft verschillende voordelen ten opzichte van het model van de directe ontvanger. Een belangrijk voordeel is dat intermediairs beter bekend zijn met zowel de achterliggende donor als de ontvangende maatschappelijke organisatie, en daarom beter in staat zijn om weerstand te bieden aan 'homo-imperialisme' en om een op de context afgestemde operationalisatie van HRBAs te ondersteunen.

Verder blijkt uit het onderzoek dat maatschappelijke organisaties voldoende toegerust zijn voor het operationaliseren van normatieve of 'formele' HRBAs zoals beschreven in de literatuur, zodat ze optimaal kunnen functioneren. Desondanks hadden deze maatschappelijke organisaties te kampen met ernstige beperkingen die te maken hadden met de politieke context, onvoldoende ngo'isering en schaarse hulpbronnen. Door deze uitdagingen operationaliseerden ze afgezwakte versies van HRBAs. De onderzoeksresultaten wijzen erop dat 'formele' HRBAs in de praktijk vaak niet goed werken vanwege bovengenoemde factoren. Hierdoor zijn lokale maatschappelijke organisaties, gesteund door hun donoren, genoodzaakt om 'light' versies van HRBAs te operationaliseren. Het is van belang dat activisten in maatschappelijke organisaties benaderingen of onderdelen daarvan gebruiken die het meest geschikt zijn in de unieke context.

Trefwoorden: HRBAs, maatschappelijke organisaties, seksuele rechten, homoseksuele mannen, mannen die seks hebben met mannen, MSM-projecten, Zimbabwe